

УДК 338.24.01

Кобець С. П.
Скрильник І. І.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

МОНІТОРИНГ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

У статті викладено концептуальні засади створення якісної інформаційної системи підтримки ухвалення управлінських рішень. Зразком інформаційного забезпечення системи управління сталим розвитком підприємства може бути створення системи моніторингу. Така система забезпечить управління підприємством повною, об'єктивною й актуальною інформацією для зваженого та обґрунтованого ухвалення рішень.

Ключові слова: система моніторингу, розвиток підприємства, управлінське рішення, індикатори розвитку підприємства, інформаційна підтримка.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України головним завданням діяльності підприємства є управління розвитком підприємства. Проблеми розвитку завжди цікавили керівників підприємств, але останнім часом вони набули особливої гостроти. Підприємства, прагнучи вижити в умовах конкурентних ринкових відношень, вимушені розробляти й реалізувати плани розвитку, модернізувати устаткування, технології, системи управління, вдосконалювати стиль управління, здійснювати постійне розширення й оновлення продукції, що випускається.

Ефективні управлінські рішення щодо сталого розвитку підприємства передбачають забезпечення менеджерів своєчасною і якісною інформаційно-аналітичною базою.

Сьогодні, коли підприємства здійснюють свою діяльність в умовах швидких, перманентних і важкопрогнозованих змін зовнішнього середовища, значно зростає важливість формування динамічної системи інформаційного забезпечення управління підприємством.

Одним з основних факторів забезпечення сталого розвитку підприємств є створення якісної інформаційної системи підтримки ухвалення управлінських рішень. Зразком інформаційного забезпечення системи управління сталим розвитком підприємства може бути створення системи моніторингу, яка забезпечить управління повною, об'єктивною й актуальною інформацією для компетентного всебічно зваженого підходу до підготовки та ухвалення обґрунтованих рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз спеціальної літератури показав, що питання розроблення систем моніторингу в управлінні економічними системами теоретично глибоко досліджені й знайшли широке висвітлення в науковій літературі. Так, теоретичні та методологічні основи використання систем моніторингу в управлінні економічними системами розглянуті у роботах багатьох вітчизняних та закордонних учених, серед яких Т. Чаргазія [1], І. Чуліпа [2], Н. Педченко [3], В. Галіцин [4; 5], О. Суслов [4], Н. Самченко [4], В. Халіна [6], Н. Шедина [7] та інші.

Так, у роботі [1, с. 47–50] автором сформовано систему моніторингу інвестиційної активності в економіці міста для постійної та комплексної оцінки результативності інвестиційної політики місцевих органів влади. Автор запропонувала систему індикаторів моніторингу інвестиційної активності в економіці міста, що складається з п'ятнадцяти показників, та побудувала алгоритм системи моніторингу інвестиційної активності.

Автором роботи [2, с. 310–313] проаналізовано та досліджено передумови та проблеми розвитку і шляхи вдосконалення моніторингу показників

інноваційної діяльності, їх використання у процесі управління інноваційним розвитком підприємства.

У роботі [3, с. 103] Н. Педченко запропонував методіку проведення моніторингу фінансової конкурентоспроможності підприємств. Із метою оцінки ефективності моніторингу автором запропоновано використовувати як однокритеріальні моделі, орієнтовані на інтегральну оцінку, так і комплексні системи критеріїв. Автор зазначає, що узагальнення результатів такого моніторингу дозволяє визначити рівень забезпечення фінансової конкурентоспроможності, кластеризувати підприємства на однорідні вибіркові сукупності, виявити проблемні місця у розвитку, обґрунтувати заходи стабілізації для диференційованої групи підприємств [3, с. 103].

Колектив авторів у роботі [4, с. 330–335] запропонував структуру системи моніторингу об'єкта організаційного типу, зміст окремих його етапів, організації, формування інформаційної бази та його ролі в ітераційному процесі підтримки ухвалення управлінських рішень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз літературних джерел, присвячених дослідженню моніторингу, свідчить про те, що у них розглядаються питання щодо його визначення, організації та інформаційного забезпечення у різних економічних системах. При цьому відсутня концепція створення і функціонування моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства.

Метою статті є викладення концептуальних засад моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства з урахуванням загального його визначення, змісту окремих етапів організації, структури та його ролі в процесі підтримки ухвалення управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес розвитку підприємства зумовлюється такими факторами, як зміна зовнішнього середовища та зміна внутрішнього середовища. Зовнішнє середовище безперервно еволюціонує: змінюються споживчі цінності, місткість ринку, технології, ціни, закони тощо. Якщо при цьому підприємство не розвивається разом із зовнішнім середовищем і не адаптується до його змін, то рано чи пізно воно збанкрутує. Тому основна мета підприємства – обов'язковий його розвиток з адаптацією до змін зовнішнього середовища.

Під поняттям «розвиток підприємства» розуміють процес якісних змін та підвищення ефективності функціонування підприємства [8–9]. У сучасних умовах господарювання постійний розвиток підприємства стає його головним сенсом.

У менеджменті останнім часом отримало поширення поняття «сталий розвиток підприємства». Так, А. Черних пропонує таке: «Сталий розвиток підприємства – це процес змін, що відбуваються у функціонуванні підприємства, зумовлений впливом

факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, що характеризуються збільшенням його потенціалу, попиту на продукцію, розширенням масштабів діяльності, підвищенням ефективності роботи підприємства та використанням виробничих ресурсів, а також його здатністю забезпечити безперервний процес виробництва та реалізації продукції й зберігати платоспроможність, кредитоспроможність й інвестиційну привабливість на тривалий період часу, забезпечуючи економічну безпеку інформаційних потоків на підприємстві» [9, с. 7].

Сталий розвиток підприємства передбачає обов'язкове управління ним. Під управлінням сталим розвитком розуміють обмежені в часі цілеспрямовані дії на елементи й структуру підприємства зі встановленими вимогами до кінцевого результату, обмеженнями на ресурси для забезпечення стійкості розвитку.

Одним із найважливіших елементів сучасної управлінської практики є моніторинг. Моніторинг можна визначити процесом регулярного збору та фіксації даних про ключові елементи діяльності підприємства. Моніторинг у системі управління сталим розвитком підприємства можна характеризувати процесом регулярного збору та фіксації даних про ключові елементи реалізації програм розвитку підприємства задля виявлення проміжних результатів і досягнень, своєчасного виявлення проблем та відхилень від намічених результатів і здійснення необхідних коригувань, використання результатів моніторингу для вдосконалення управління сталим розвитком підприємства. Метою системи моніторингу сталого розвитку підприємства є орієнтація управлінського процесу на досягнення цілей щодо підвищення рівня розвитку підприємства.

Для досягнення цілей щодо підвищення рівня розвитку підприємства моніторинг забезпечує виконання таких специфічних завдань:

- інформаційна підтримка ухвалення управлінських рішень щодо сталого розвитку підприємства;
- забезпечення функціонування загальної інформаційної системи процесу управління сталим розвитком підприємства;
- діагностика очікуваного рівня розвитку підприємства;
- забезпечення раціональності процесу управління сталим розвитком підприємства.

Можливість виконання цих завдань характеризує моніторинг однією з важливіших функцій управління сталим розвитком підприємства. Адже якість ухвалених управлінських рішень багато в чому залежить від інформаційної забезпеченості, тому роль моніторингу важлива для забезпечення ефективного управління.

Для цілей моніторингу може використовуватися така інформація, як статистична, бухгалтерська й інша звітність, система норм і нормативів, коефіцієнтів ефективності, співвідношень, пропорцій (нормативно-довідкова база), а також накопичений досвід, заснований на знанні закономірностей.

Запровадження системи моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства потребує витрат часу, коштів та інших ресурсів, але забезпечує належне виконання програм та досягнення очікуваних результатів.

Система моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства є сукупністю значущих для керівників підприємства показників, за динамікою яких відбуваються постійні спостереження і контроль, на основі яких ухвалюються рішення щодо розвитку підприємства. Якісно організована

Рис. 1. Етапи організації моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства

Джерело: складено автором на основі [10, с. 21–22]

система моніторингу дає можливість контролювати перебіг робіт щодо реалізації проектів розвитку, що дозволить успішно завершити реалізацію.

Ефективна система моніторингу передбачає цілісність взаємопов'язаних елементів моніторингу, що дозволяють у процесі застосування отримувати оперативну інформацію для ухвалення управлінських рішень. При цьому серед її елементів необхідно розглядати принципи організації моніторингу, цілі й завдання моніторингу, етапи, об'єкт і предмет моніторингу, основні чинники, що забезпечують можливість формування системи моніторингу і її ефективну роботу, а також інструменти і методи моніторингу.

Організація моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства передбачає такі етапи (рис. 1).

Як і в основі будь-якого моніторингу, в системі управління сталим розвитком підприємства лежать індикатори. Без індикаторів здійснити моніторинг неможливо. Індикатори – це показники, за допомогою яких здійснюється моніторинг і визначається рівень розвитку, досягнення очікуваних результатів тощо.

Тож, говорячи про моніторинг у системі управління сталим розвитком підприємства, маємо на

увазі систему моніторингу індикаторів сталого розвитку підприємства. Індикатори моніторингу сталого розвитку підприємства можуть бути кількісними (показники, що мають кількісний вираз) та якісними (показники, що не мають кількісного виразу); прямими (застосовують тоді, коли зміни в об'єкті спостереження може помітити безпосередньо суб'єкт спостереження) та непрямими (використовуються тоді, коли результат не може бути зафіксованим і вимірним безпосередньо), проміжними (установлюються для визначення результату в певні періоди чи етапи реалізації програм (проектів) підприємства) та підсумковими (індикатори кінцевих результатів проектів підприємства). Під час відбору індикаторів важливо дотримуватися таких критеріїв, як простота індикаторів, доступність, об'єктивність та практичність.

Система моніторингу сталого розвитку підприємства вимагає постійного оновлення. Посилення впливу негативних чинників, що загрожують підприємству, ставить питання про створення надійної системи моніторингу сталого розвитку підприємства з метою завчасного попередження про ймовірну небезпеку і вживання необхідних заходів захисту і протидії.

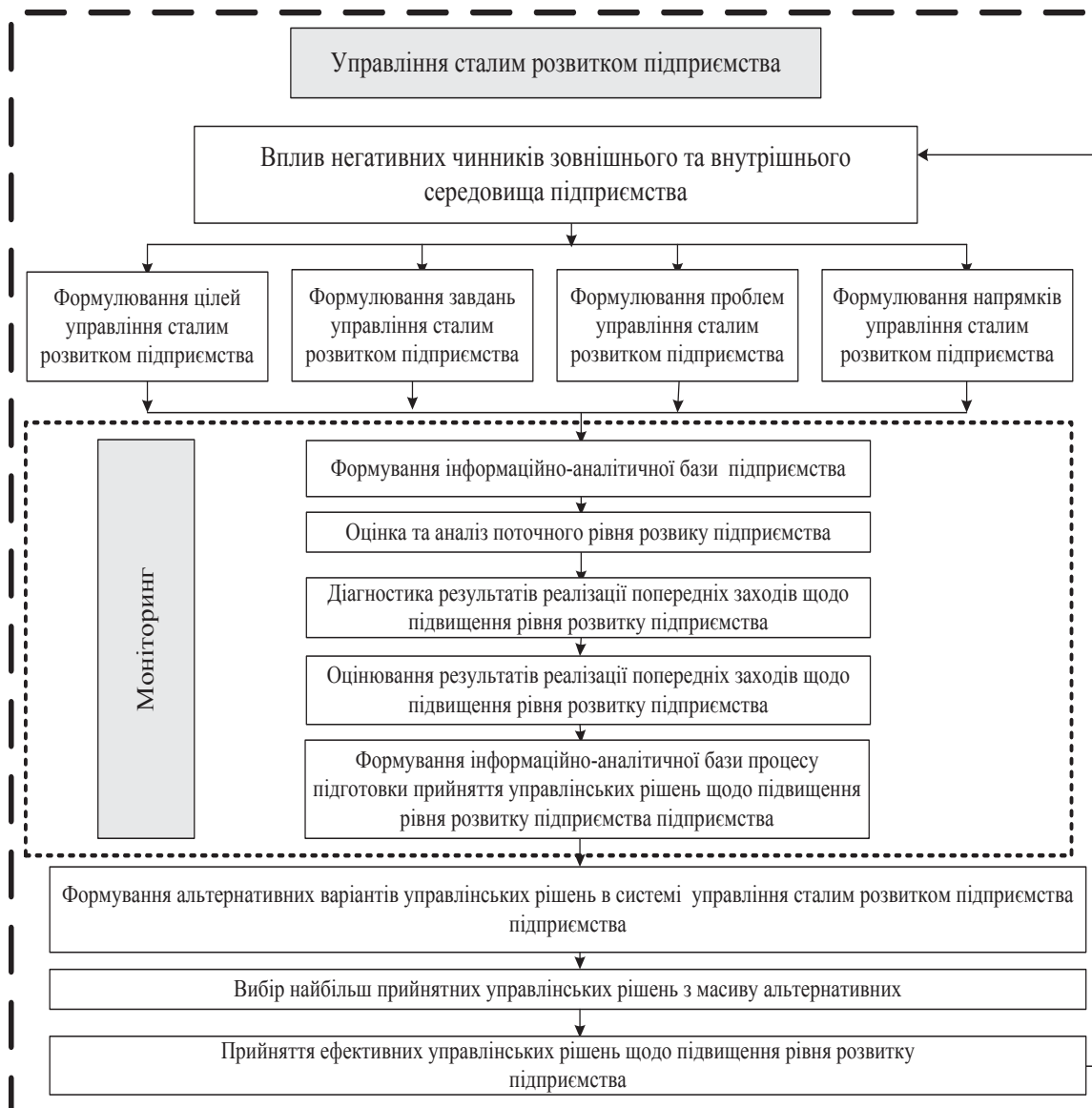

Рис. 2. Місце моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства

Моніторинг сталого розвитку підприємства повинен базуватися на комплексності, системності та регулярності використання одних і тих же принципів та інструментів, відповідати потребам підприємства, бути об'єктивним та прозорим. Це дає змогу здійснювати поточний контроль динаміки змін щодо проблем, що виникають у процесі функціонування підприємства та своєчасно координувати напрями діяльності, використовувати адекватні методи й засоби.

Місце моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства наведено на рис. 2.

Проведення моніторингу сталого розвитку підприємства вимагає врахування специфіки діяльності та індивідуальності системи управління кожного окремого підприємства. Зважаючи на це, підходи до проведення моніторингу сталого розвитку підприємства на різних підприємствах можуть відрізнятися.

Висновки. Підсумовуючи розгляд концептуальних засад моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства, можна виділити такі його характерні риси:

– моніторинг – це процес регулярного збору та фіксації даних про ключові елементи реалізації програм розвитку підприємства для вдосконалення управління сталим розвитком підприємства;

– метою системи моніторингу сталого розвитку підприємства є орієнтація управлінського процесу на досягнення цілей щодо підвищення рівня розвитку підприємства;

– етапами організації моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства є планування, збирання даних, аналіз та порівняння даних, звітування, використання результатів;

– моніторинг сталого розвитку підприємства повинен базуватися на комплексності, системності та регулярності використання одних і тих же принципів та інструментів, відповідати потребам підприємства, бути об'єктивним та прозорим;

– проведення моніторингу сталого розвитку підприємства вимагає врахування специфіки діяльності та індивідуальності системи управління кожного окремого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Чаргазія Т. Система моніторингу інвестиційної активності в економіці міста. Економічний часопис. XXI. 2011. № 9/10. С. 47–50.
2. Чуліпа І. Передумови розвитку і шляхи вдосконалення моніторингу показників інноваційної діяльності підприємства. Проблеми економіки та управління. 2010. № 684 С. 310–313.
3. Педченко Н. Моніторинг фінансової конкурентоспроможності підприємств. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2007. 103 с.
4. Галіцин В., Суслів О., Самченко Н. Концептуальні засади моніторингу. Бизнес Информ. 2013. № 9. С. 330–335.
5. Галіцин В. Системи моніторингу: монографія. Київ: КНЕУ, 2000. 231 с.
6. Халіна В. Концепція фінансово-економічного моніторингу підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2013. Вип. 42. С. 331–334.
7. Шедина Н., Богуславська Т., Полякова В. Моніторинг макроекономічних та галузевих показників. Вип. 2. Київ: Мінекономіка, 2001. 106 с.
8. Богатин Ю., Швандар В. Инвестиционный анализ: учебное пособие для вузов. Москва: Юнити-Дана, 2000. 286 с.
9. Черных А. Механизм устойчивого развития предприятия в период активной инвестиционной деятельности: Автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05. Белгород, 2006. 20 с.
10. Посібник із моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку / М. Лендшел, Б. Винницький, Ю. Ратейчак та ін. За ред. І. Санжаровського. Київ: К.І.С., 2007. 80 с.

**Кобець С. П.
Скрыльник І. І.**

Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

МОНИТОРИНГ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

В статье изложены концептуальные основы создания качественной информационной системы для поддержки принятия управленческих решений. Образцом информационного обеспечения системы управления устойчивым развитием предприятия может быть создание системы мониторинга. Такая система обеспечит управление предприятием полной, объективной и актуальной информацией для взвешенного и обоснованного принятия решений.

Ключевые слова: система мониторинга, развитие предприятия, управленческое решение, индикаторы развития предприятия, информационная поддержка.

**Kobets S. P.
Skrylnik I. I.**

Poltava National Technical University named after Yuri Kondratyuk

MONITORING IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF ENTERPRISE DEVELOPMENT

Summary

The article outlines the conceptual foundations for creating a quality information system to support the adoption of managerial decisions. An example of information support for a sustainable enterprise development management system can be the creation of a monitoring system. Such a system will provide management of the enterprise with complete, objective and up-to-date information for weighted and informed decision-making.

Key words: monitoring system, enterprise development, management decision, enterprise development indicators, information support.